

Андрій БАЛЕНДР,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Національна академія Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького

СУЧАСНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ДЕРЖПРИКОРДОНСЛУЖБИ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНІЙ ПРАВООХОРОННІЙ АКАДЕМІЇ УГОРЩИНИ

У статті розкрито особливості організації та проведення професійної підготовки за міжнародними стандартами офіцерів Держприкордонслужби України в Міжнародній правоохоронній академії в Угорщині, проаналізовано сучасний досвід прикордонних відомств ЄС до вирішення цієї проблеми.

Ключові слова: професійна підготовка, країни Європейського Союзу, міжнародні стандарти, офіцери прикордонники.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні професійна підготовка фахівців з охорони кордонів є надзвичайно важливим завданням як в Україні та і в країнах Європейського Союзу. Центральною фігурою, що забезпечує й організовує виконання завдань з охорони державного кордону України, є офіцер-прикордонник, від результативної діяльності якого залежить злагодженість роботи його підлеглих і ефективність виконання службових завдань органом охорони кордону в цілому. Управлінські функції офіцера постійно розширюються й ускладнюються за змістом, зростають вимоги до його професійних якостей і компетентності.

Саме тому Державна прикордонна служба України є особливо зацікавленою в удосконаленні системи професійної підготовки офіцерів і її розвитку до рівня європейських та світових стандартів, що можливе за умови активної реалізації прогресивних ідей зарубіжного досвіду підготовки відповідних фахівців у практику роботи вищих навчальних закладів [2].

Серед правоохоронних навчальних закладів країн Європейського Союзу чільне місце займає Міжнародна правоохоронна академія (International Law Enforcement Academy – ILEA) створена в Будапешті в 1995 р. на підставі угоди

глав держав Угорщини та США під егідою федеральних служб США, і неабиякий інтерес викликають потенційні можливості, які має сучасна професійна школа Угорщини для побудови ефективної системи підготовки прикордонників в Україні. В цьому і полягає актуальність дослідження.

Метою статті є висвітлення сучасного досвіду підготовки в Міжнародній правоохоронній академії Угорщини та можливостей щодо його впровадження в систему професійної підготовки Державної прикордонної служби України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У галузі теорії і практики професійної освіти фахівців з охорони кордону працює багато відомих вітчизняних учених і фахівців, які зробили вагомий внесок в організацію наукових досліджень і впровадження в педагогічну діяльність кращих практик з питань підготовки прикордонників. Професійна педагогічна підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників відображена у працях О. Діденка, В. Зеленого, М. Лямзіна, О. Михайлишина, С. Морозова, Ю. Сердюка, В. Ягупова. Окремі аспекти стану і розвитку систем освіти країн Європейського Союзу висвітлюються у працях Л. Гур'є, М. Добриніної, Т. Кремневої, І. Курдюмової, Л. Писаревої, О. Смирнової. Проблеми професійного становлення військових фахівців розглядали В. Балашов, А. Ващенко, А. Маркова та ін. Однак ґрунтовний аналіз наукових праць і емпіричних матеріалів дозволяє констатувати відсутність системного теоретико-методичного і науково-технологічного забезпечення професійної підготовки офіцерів-прикордонників у країнах Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародна правоохоронна академія в м. Будапешт, Угорщина, була створена за сприяння Академії Федерального бюро розслідувань як засіб боротьби із зростанням транснаціональної організованої злочинності. Сполучені Штати розробили концепцію міжнародної правоохоронної академії права «ILEA», метою якої є розширення міжнародної політики у сфері правоохоронної діяльності та боротьби зі злочинністю [4].

Так, у грудні 1994 року була досягнута домовленість між президентом США Клінтоном, президентом Угорщини Гьонц і прем'єр-міністром Ріг, щодо проведення у місті Будапешт першого курсу навчання для працівників правоохоронних органів з Центральної і Східної Європи. Угорщина надає землю, навчальні будинки й обслуговуючий персонал, США в значній мірі фінансують діяльність [1].

Починаючи з 1995 року Міжнародна правоохоронна академія в м. Будапешт підготувала близько 20000 офіцерів різних правоохоронних органів з більш як 100 країн світу.

Для підготовки в Академії ІЛЕА використовуються курси двох видів – основний курс підготовки та короткострокові спеціалізовані курси. Основний курс підготовки триває сім тижнів і проходить чотири рази на рік. Інформація про загальну кількість правоохоронців, які пройшли підготовку на таких курсах та їх країни представлено на рисунку.

Спеціалізовані короткострокові курси тривають від 1 до 2 тижнів. В Академії проводять біля 35 таких курсів щорічно, залучаючи для викладання представників 15 правоохоронних відомств США.

Наразі, завданнями роботи Академії ІЛЕА є навчання поліцейських з метою їх ознайомлення із сучасними методами розслідування нових видів злочинів у рамках правової системи їх країн. На навчання відбираються працівники поліції переважно середньої керівної ланки з терміном служби не менш п'яти років, з освітою не нижче середньої, з відмінними фізичними й моральними якостями [3].

Мета програми навчання в Міжнародній правоохоронній академії є комплексною і включає, перш за все, сприяння більш ефективному співробітництву між правоохоронними відомствами різних країн шляхом:

підготовки обраних офіцерів правоохоронних органів до ролі керівника у своїй професійній сфері шляхом навчання:

управлінню персоналом;

управлінню ресурсами;

управлінню організацією;
аналізу і оцінюванню ефективності організації; а також аналізу тенденцій,
що впливають на майбутнє правоохоронної діяльності.

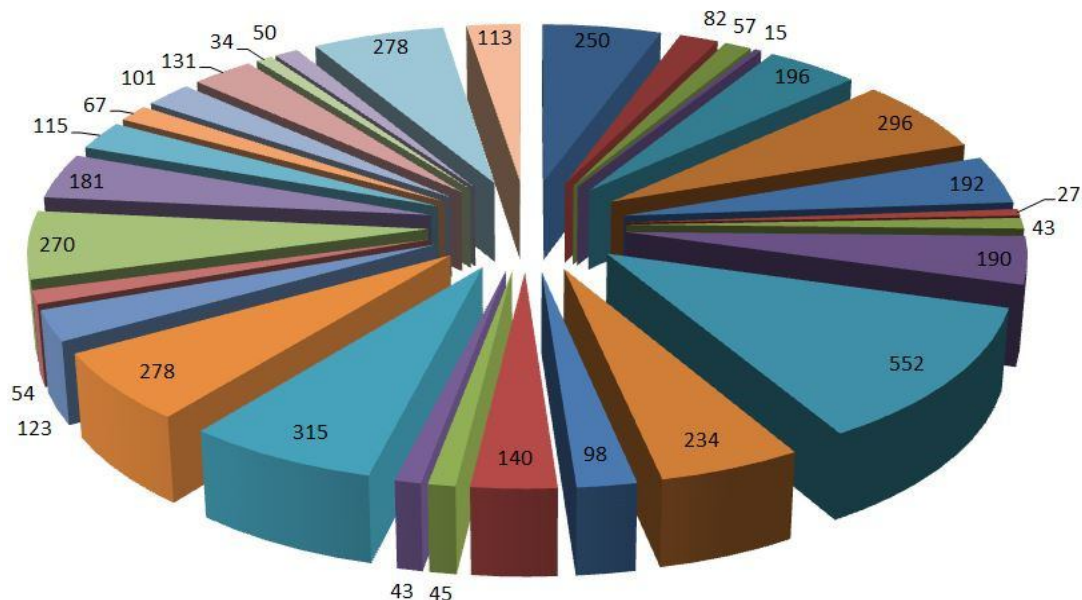
розвитку прикладних технічних і оперативних навичок шляхом навчання
наступним дисциплінам:

діловодство;

проведення експертизи;

міжособистісне спілкування;

методика викладання й проведення занять.

Албанія (250)
Арменія (82)
Азербайджан (57)
Білорусь (15)
Боснія-Герцеговина (196)
Болгарія (296)
Чеська Республіка (27)
Казахстан (234)
Киргизстан (140)

Грузія (190)
Хорватія (192)
Естонія (43)
Угорщина (552)
Косово (98)
Латвія (45)
Македонія (315)
Литва (43)
Молдова (278)
Польща (54)
Росія (181)

Чорногорія (123)
Румунія (270)
Сербія (115)
Словенія (101)
Туреччина (34)
Україна (278)
Словаччина (67)
Таджикистан (131)
Туркменістан (50)
Узбекистан (113)

Рисунок – Кількість учасників основної програми підготовки правоохоронців за країнами (усього 4570)

Філософія програми Міжнародної правоохоронної академії носить холістичний характер, тому що поряд з успішністю увага звертається й на здоровий спосіб життя і на фізичну підготовку. Академія проводить

широкомасштабну освітню й рекреаційну програму з фізичної підготовки і «уелнес» (поліпшенню здоров'я) у якій зобов'язані брати участь усі слухачі. Тренування починаються із середніх фізичних навантажень, і поступово стають більш інтенсивними.

Унікальний організаційний характер академії ILEA дозволив створити якісну навчальну і наукову базу. Академія в основному складається із професіоналів у практичній діяльності, що одержали специфічну підготовку. Серед інструкторів є магістри різних наук, і викладачі, що мають науковий ступінь з дисциплін, пов'язаних із програмою ILEA. Академія запрошує викладачів і ззовні, як наприклад викладачів вищих навчальних закладів, суддів, лікарів, і добре підготовлених керівників правоохоронних органів. Завдяки такій різноманітності слухачі ILEA можуть одержати живу й гармонічну єдність теоретичних і практичних знань, пов'язаних з управлінням правоохоронною діяльністю [5].

Концепція і філософія ILEA полягає у досягненні спільної зовнішньої політики у сфері міжнародної правоохоронної діяльності країн-учасниць, їх правоохоронних міністерств та відомств, тренерів, менеджерів і студентів з метою протидії злочинності. Місія ILEA полягає у підтримці нових стандартів демократії в рамках міжнародного співробітництва та сприяння соціальної, політичній та економічній стабільності, боротьбі зі злочинністю [4].

Для досягнення таких цілей, ILEA забезпечує високоякісне навчання і технічну допомогу працівникам правоохоронних органів, які проходять навчання в ILEA, започатковує зв'язки між слухачами курсів та тренерами з метою об'єднання зусиль щодо боротьби з тероризмом, організованою злочинністю, незаконним обігом наркотиків, злочинами на ґрунті ненависті, вдосконалення тактичної підготовки поліцейських, управління процесом розслідування.

Курс базової підготовки створений на основі Програми Академії ФБР США. В Академії також читаються короткострокові навчальні курси по порівняльній слідчій термінології, керівництву кадрами, насильницьким

злочинам, відмиванню грошей, захисту свідків, корупції, оперативно-розшуковій діяльності й ін. Крім теоретичної підготовки в курс навчання входять практичні заняття. Викладання ведеться співробітниками правоохоронних органів США, офіцерами поліції країн ЄС й викладачами цивільних вищих навчальних закладів. Викладачі самі проходять двотижневу попередню підготовку з метою ознайомлення з особливостями країн походження студентів, політичної й правовий системами цих країн, методиками викладання, і особливостями роботи з перекладачем [1].

Персонал Держприкордонслужби України вже більше 10 років активно бере участь в семінарах, тренінгах та навчальних курсах ІЛЕА.

У рамках співпраці з Посольством США В Україні, на виконання розпорядження АДПСУ доцент кафедри перекладу Національної академії Державної прикордонної служби України майор Балендр Андрій Васильович у складі делегації представників Державної прикордонної служби України, Міністерства Внутрішніх Справ та Державної митної служби України у 2012 року брав участь у міжнародній навчальній сесії з підготовки правоохоронців в м. Будапешт, Угорщина.

Метою курсу було підвищення кваліфікації персоналу Держприкордонслужби та ознайомлення з кращими американськими та європейськими правоохоронними практиками.

Програма навчального курсу включає в себе теоретичні та практичні заняття, які проводяться представниками ФБР, ЄВРОПОЛ, Секретною Службою США, Управлінням по боротьбі з наркотиками, Управлінням по боротьбі з незаконним обігом алкоголю, тютюну та зброї, Бюро з митних питань та охорони кордонів США та Прикордонного патруля.

Кожній групі призначається класний координатор, співробітник одного з правоохоронних відомств США, який у подальшому займається організаційними і побутовими питаннями, які виникають у слухачів.

Спочатку проводиться медичний огляд, перевірку фізичного стану слухачів перед початком навчання.

Заняття проводяться у відповідності до раніше затвердженого плану (щоденно по 8 годин теоретичних та практичних занять протягом 8 тижнів), який передбачає підготовку за такими основними напрямками:

загальне ознайомлення з розслідуваннями пов'язаними з корупцією у державних органах влади та комп'ютерними злочинами. Агентами ФБР проводяться заняття з основ антикорупційної діяльності. Розглядаються питання корупції в правоохоронних органах, у законодавчих та муніципальних органах, регулятивній сфері, міжнародних стандартах в галузі прав людини;

представники Управління з розслідування комп'ютерних злочинів доводять останні тенденції комп'ютерних злочинів та засоби їх здійснення, відстеження електронної пошти, розслідування злочинів пов'язаних з безпроводними мережами;

тренінг з підвищення лідерських якостей керівників правоохоронних органів був організований інструкторами Інституту керівників правоохоронних органів (LELI) Федерального Центру підготовки співробітників правоохоронних органів.

В ході тренінгу були розглянуті теми, направлені на поліпшення навиків правоохоронців в різних сферах, зокрема, у сфері управління персоналом, підвищення мотивації членів колективу і можливі шляхи їх подальшого професійного розвитку. Була розглянута техніка вирішення виникаючих проблем і ухвалення відповідних рішень, навички управління змінами і часом, основні методи ефективного спілкування, важливість процесу делегування повноважень і надання відгуків і т. ін. В ході даного інтерактивного учбового заходу були проведені різного роду практичні вправи і рольові ігри, представлені для перегляду учбові фільми, в центрі уваги яких було здобуття навичок правильної критики персоналу, важливість похвали підлеглих, розвиток упевненості в собі і т. ін.

Штат Інституту керівників правоохоронних органів розробляє, розвиває, координує і управляє навчальними програмами для керівників, менеджерів і працівників правоохоронних органів. Основною метою закладу є організація

практичного і зручного навчання, а також можливостей для покращення навичок управління і керівництва правоохоронними організаціями. Програми можна легко пристосувати для державного, місцевого й міжнародного рівнів навчання.

Представники Державної прикордонної служби України також навчалися проводити розслідування фінансових злочинів. У цей період були проведені ознайомчі заняття з питань розслідування фінансових злочинів (проводили інструктори з ФЛЕТС та Податкового Управління США. Учасників навчальної сесії було також ознайомлено з міжнародними аферами по відмиванню грошей та особливостями правозастосування. Спеціалісти Секретної Служби США проводили заняття щодо виявлення фальшивої валюти.

Слухачі ознайомились із загальною характеристикою злочинних угруповань, теорією розслідування діяльності злочинних угруповань, особливостями роботи під прикриттям, збором секретної інформації, використанням інформаторів та співпрацюючих свідків, електронним спостереженням.

Курс по боротьбі з наркотиками проводився представниками Управління по боротьбі з наркотиками. Було розглянуто наступні питання:

- керування інформантами;
- оперативне планування;
- опитування і допит;
- міжнародні контрольовані поставки;
- виявлення наркотиків та проведення аналізу.

Агенти ФБР також проводили заняття присвячені питанням, пов'язаним з нелегальною міграцією та охороною кордону. Представники Управління з боротьби з незаконним обігом алкоголю, тютюну та зброї провели заняття з питань розслідування злочинів пов'язаних із вогнепальною зброєю, вибуховими речовинами та ядерною зброєю.

Представники Митно-Прикордонної Служби США (Customs and Border Protection - CBP) Міністерства Національної Безпеки США розглядали питання

пов'язані з нелегальною міграцією та охороною кордону, представили окремі аспекти з практики митної служби.

Також було розглянуто призначення та структуру Митно-Прикордонної Служби, принципи діяльності та повноваження, співпрацю з іншими правоохоронними органами, результати службової діяльності; типову технологію контролю в сухопутних пунктах пропуску через державний кордон; аналіз поведінки та методи спостереження. Аналіз ризиків при переміщенні пасажирів, порядок та особливості проведення опитування, ознаки брехні, методи відволікання уваги. Шахрайство з паспортами і документами, торгівля людьми, експлуатація дітей та секс-туризм, концепції виживання, криміналістика, насильницькі злочини, остаточна оцінка фізичного стану.

Представники Бюро контролю за дотриманням імміграційного та митного законодавства розглянули випадки незаконного перевезення людей та торгівлі людьми, розслідування справ пов'язаних з дитячим секс-туризмом, опитування осіб підозрюваних в експлуатації дітей через Інтернет.

Представники Відділу оперативної групи по роботі з доказами ФБР провели заняття з дослідження місця злочину, проведення виїзних операцій відділу, судово-медичної антропології. Криміналістика, насильницькі злочини, судово-стоматологічна ідентифікація особистості.

В кінці курсу була проведена остаточна оцінка рівня знань слухачів щодо викладеного матеріалу. Також була організована перевірка фізичного стану у вигляді змагання «Бограч».

Висновки. Таким чином, сьогодні важливої теоретичної та практичної значущості набуває дослідження проблеми апроксимації стандартів професійної підготовки офіцерів-прикордонників до рівня країн європейського союзу, а також ознайомлення з досвідом вирішення цієї проблеми в прикордонних відомствах країн ЄС. Управлінські функції офіцера постійно розширюються й ускладнюються за змістом, зростають вимоги до його професійних якостей і компетентності.

Саме використання досвіду професійної освіти правоохоронних відомств

європейських країн може допомогти відповідати складним умовам сьогодення. Як показала практика проведення спільних проектів правоохоронної тематики Держприкордонслужби України з такими Європейськими агенціями як EUBAM та FRONTEX: серія тренінгів «Кордони Європи», м. Одеса, «Антикорупційна Школа», м. Кишинів (Молдова), «Підготовка прикордонників до боротьби з торгівлею людьми», м. Гаєта (Італія), а також – довготривала співпраця з Міжнародною правоохоронною академією в м. Будапешт, Угорщина, цей досвід є вкрай необхідним для надання професійній підготовці персоналу прикордонного відомства України сучасного європейського та світового вектору розвитку.

Перспективами подальших наукових розвідок вважаємо дослідження та узагальнення досвіду відбору і підготовки офіцерів-прикордонників для навчання на курсах підвищення кваліфікації персоналу різних категорій ДПСУ у співпраці з європейськими та міжнародними правоохоронними агенціями.

Список використаної літератури

1. Алексеева, Т. О. Международное сотрудничество в области подготовки полицейских кадров : Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 : Москва, 2003 147 с. РГБ ОД, 61:04-12/84.
2. Балендр, А. В. Формування готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до вирішення конфліктних ситуацій: Дис...канд. пед. наук: 13.00.04 / Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2011. – 148 с.
3. Европейское право [Електронний ресурс] [http://lawbook. online/evropeyskoe-pravo-uchebnik/sotrudnichestvo-sfere-podgotovki-15083.html](http://lawbook.online/evropeyskoe-pravo-uchebnik/sotrudnichestvo-sfere-podgotovki-15083.html).
4. ILEA Budapest [Електронний ресурс] <https://2001-2009.state.gov/p/inl/crime/ilea/c11279.htm>.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Блощинський І. Г.

Стаття надійшла до редакції 4.11.2016

Балендр А. Современный опыт подготовки офицеров Государственной пограничной службы Украины в Международной правоохранительной академии Венгрии

В статье раскрыты особенности организации и проведения профессиональной подготовки по международным стандартам специалистов Государственной пограничной службы Украины в Международной

правоохранительной академии в Венгрии, проанализирован современный опыт пограничных ведомств ЕС касательно решения этой проблемы.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, страны Европейского Союза, международные стандарты, офицеры пограничники.

Balendr A. Present-day experience of the State Border Guard Service of Ukraine officers training at the International Law Enforcement Academy in Hungary

The article reveals the particularities of organization and performing professional training by international standards of the personnel of the State Border Guard Service of Ukraine at the International Law Enforcement Academy (ILEA) in Budapest, Hungary.

ILEA was Established in 1995, as a joint U.S. Government of Hungary initiative. It provides state-of-the-art professional development training for Police Officers, Judges and Prosecutors and emphasizes rule of law, respect for human rights and law enforcement's critical role in a civil society. This Academy conducts over thirty-five courses a year utilizing visiting instructors from over 15 US Federal Law Enforcement Agencies. Since 1995, ILEA Budapest has trained over 22,000 participants from over 100 countries. It is administered by the U.S. Department of State, through the International Narcotics and Law Enforcement Affairs Bureau and is headed by two U.S. accredited diplomats who fall under Budapest Chief of Mission Authority and act as Director and Deputy Director.

The ILEA seven-week Law Enforcement Leadership Development Course focuses on leadership and provides participants with broad knowledge and techniques covering a wide range of law enforcement topics — public corruption, organized crime, drug enforcement, tactical survival techniques, counterterrorism. ILEA typically hosts four core courses per year. ILEA specialized courses run one to two weeks in length and are developed to focus in depth on a specific substantive area of law enforcement. Course topics include: anti-corruption, crime scene management, post-blast investigation, environmental criminal investigations, investigation child pornography, victim protection, cyber-crimes, multicultural policing, trafficking-in-persons. ILEA hosts approximately thirty-five specialized courses per year.

So, nowadays professional functions of a border guard officer become more and more complicated and that presupposes elaboration of the professional training system of the personnel of the State Border Guard Service of Ukraine. The research proved that experience of the personnel training in European countries in this case is invaluable.

Keywords: professional training, European Union countries, international standards, border guard officers.